

урок 7. *Слововживання: вибір слова, лексична сполучуваність*

Завдання: опрацювати тему, написати опорний конспект у робочому зошиті, переглянувши відео “*Як легко запам'ятати правильне слововживання*”, скоригувати його. (О.Заболотний *Українська мова 10 клас. Рівень стандарту. стор 43 - 45*; О.Глазова *Українська мова 10 клас. Рівень стандарту. стор 24 - 58; уроки 17 - 20*).

слововживання - пройти тест

ТЕМА

Лінгвістичне спостереження

► Прочитайте два тексти. Яка їх тема? Який висновок ви зробили? Зверніть увагу на вживання виділених слів. Запишіть по одному реченню з правильним їх уживанням.

Текст 1

1. Не дивлячись на перешкоди та несправедливість, що *зустрічалися* йому на шляху, він все одно зміг врятуватися та жити щасливо. 2. Часто в житті нам *зустрічаються* негаразди.

Зустрічатися — зближатися, сходитися одне з одним, рухаючись навпроти. *Зустрічаються* люди. А перешкоди чи негаразди — *трапляються*.

Текст 2

1. Але це не завжди є стовідсотково *вірним* рішенням. 2. Потрібно мати неабияку силу, щоб обрати *вірний* шлях. 3. На мою думку, вислів «Добро завжди має перемагати — це ми знаємо з дитинства» є *вірним*.

Слово *вірний* уживається в значенні «відданий, надійний, незрадливий, стійкий у своїх почуттях і поглядах». В українській мові слово *вірний* (-а, -е, -і) і похідне

вірно вживається в порівняно небагатьох словосполученнях («вірна дружина», «вірно кохати»). Рішення ж може бути *належне, адекватне, правильне; шлях правильний*; твердження *правильне, істинне*.

Лексична сполучуваність – це здатність слів поєднуватися один з одним. Розуміти, поєднуються слова чи ні, нітрохи не менш важливо, ніж знати їх значення.

Слова можуть не поєднуватися в силу декількох причин.

- По-перше, вони можуть бути несумісні за змістом: *чорне сонце, холодний вогонь, не поспішаючи поспішати*.

- По-друге, обмеження можуть накладатися граматиною: *ходжу дихати, добре мій*.
- Нарешті, на з'єднання слів впливають їх лексичні особливості: *ми можемо сказати найкращі друзі, але не найкращі вороги*.

Порушення лексичної сполучуваності також веде до мовним помилок.

Найчастіше помилки виникають з трьох причин:

Плутанина у вживанні синонімів. Далеко не завжди синоніми можуть входити в одні і ті ж словосполучення. Візьмемо, наприклад, синоніми довгий, довготривалий. Ми **можемо сказати** довгий день, але **не** довготривалий день.

Неправильне вживання багатозначних слів. Часто багатозначні слова в одному зі своїх значень легко входять у різні словосполучення, в той час як в іншому значенні можуть поєднуватися лише з небагатьма словами. Наприклад, слово глибокий у значенні «який має велику глибину» легко поєднується з усіма словами, відповідними за змістом:

- глибокий колодязь;
- глибоке озеро;
- глибоке море;
- глибока річка і т. д.

Однак у значенні «досяг межі, повний, досконалий» це слово має вже обмежену сполучуваність: **можна сказати** пізно вночі, **але не** глибоко вдень, в глибокій старості, **але не** в глибокому дитинстві.

Контамінація, або змішування зовні схожих словосполучень.

Поширеними прикладами контамінації є змішання словосполучень:

- відігравати роль і мати значення;
- задовольняти вимоги і відповідати потребам і т. д.

Щоб уникати подібних помилок, необхідно використовувати «Словник сполучуваності слів української мови».